גדר חיוב זכר למחצית השקל, מתנות לאביונים

נערך בס״ד ע״י רבני ואברכי כולל ״עטרת מרדכי״ עפ״י פסקי מרן הראשל״צ הגה״צ

הרב מרדכי אליהו זיע״א

ההלכות למעשה הינן לפי מנהג הספרדים והאשכנזים כאחד.

תוכן עניינים

הקדמה רעיונית קצרה: 2

2. מאיזה גיל חייבים בזכר למחצית השקל? 3

3. מה הסכום המדוייק של זכר למחצית השקל? 4

4. מהו המקור והגדר המדוייק של ״מתנות לאביונים״ המדובר בגמרא ובהלכה? 5

5. מי נחשב כעני בזמננו לצורך נתינה עבורו למתנות לאביונים? ולמי ראוי ליתן? 6

6. מי צריך לתת? והאם עני חייב במתנות לאביונים? 6

7. האם מותר לעני להשתמש במתנות לאביונים לדבר אחר מאשר לסעודת פורים? והאם יש דיני קדימויות בין העניים (מבחינת סדרי עדיפות)? 7

8. מדוע ראוי להקדים מתנות לאביונים לפני פורים?

9. מה הדין בנתינת מתנות לאביונים באשראי ובצ׳ק או בהוראת קבע? 10

10. מה דין הילדים בחיוב מתנות לאביונים? 10

11. העולה מן האמור 12

גדר חיוב זכר למחצית השקל, מתנות לאביונים

הקדמה רעיונית קצרה:

חז"ל אומרים (תענית דף כט): **"משנכנס אדר מרבין בשמחה".** מסביר רש"י: "משנכנס אדר - ימי נסים היו לישראל: **פורים ופסח**". אם כן חז"ל כוונו בדברי קודשם שהשמחה רק מתחילה באדר, אך עניינה לאדר וניסן כאחד.

ה"שפת אמת" (שנת תרל"א. תר"מ-א) מסביר שהשמחה המתחילה באדר הינה שורשית בנשמתנו, מאז נדבת כלל ישראל במדבר למען הקמת המשכן, שכידוע היתה בימים אלו של חודש אדר [תחילת ימי המילואים היו בכ"ג באדר, ובאחד בניסן הוקם המשכן], וההתנדבות היתה בשמחה ובטוב לבב, ונתנו בחפץ לב את כל אשר להם, והרבה למעלה ממה שהיו צריכים, עד כדי כך שהיה משה רבנו צריך לעוצרם. וכידוע שכל דבר שעשו ישראל בשמחה ובלב טוב, נשתרש לדורות עולם בשמחה. ומהנתינה למשכן בזמנים אלו, ישנה שמחה תמידית שהולכת ומתגדלת בכל אדר וניסן, ומתאפיינת בנתינה בלתי פוסקת, הן נתינה לחיזוק הקשר לבורא עולם בנתינת מחצית השקל, והן בנתינה איש לרעהו ומתנות לאביונים בחג פורים. וממנה בקודש בנתינת "קמחא דפסחא" הניתן באהבת איש לרעהו בדאגה לחיטים למצות ויין לארבע כוסות וכו'.

בעומק מסביר ה"שפת אמת" שעצם נדבת הלב והנתינה, היא היא הגורמת את שמחת הלב, ההולכת ומתעלה מראש חודש אדר ומגיעה לשיאה לשמחת בני חורין בליל הסדר.

אם כן בעומק, משמעותה הפנימית של יציאת מצרים, ההולכת ונמשכת לדורות, היא ביכולת הנפשית לתת ללא מצרים, לכבוד ה' ולמען כל יהודי שנצרך.

"והוא אומרו ויקחו לי תרומה, **כי הנפש של ישראל תקרא תרומה**... ובאמצעות לקיחת מאת כל איש וגו' ישיגו שתשרה עליהם השכינה" ("אור החיים" הקדוש זיע"א שמות פרק כה,ב').

ובפועל בכך מחיית עמל"ק שעניינו בר"ת **על מנת לקבל** (ראה בפרי צדיק שמות לר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א). **ובס"ד** תיקון נפש האדם הוא בבחינת (איוב ה,ז): "אדם לעמ"ל יולד" – עמ"ל ר"ת **על מנת לתת**.

ואכן אומרים חז"ל שלא נגאלו אבותינו ממצרים עד שנשבעו לעשות חסד זה עם זה (ראה תדבא"ר פכ"ד).

וזהו גם מקור השמחה בימי הפורים שנצטונו בהם - "לעשות אותם ימי משתה ושמחה' - **שע"י המצות שבפורים נעשין הימים ימי משתה ומתגלה בהם שפע הקדושה ואור הנסים**" (שפת אמת שמות לפורים).

אם כן, השמחה בימי אדר וניסן הינה שמחה עצומה על נס גדול שמתחולל בתוכנו, בהפיכת טבענו ממקבלים לנותנים - שמחה על כך שאנחנו יוצאים מטבענו ומדעתנו – "עד דלא ידע"!

מכאן ואילך נשתדל בס"ד לברר 10 שאלות מעשיות הקשורות למצוות שמחות אלו של הנתינה בימי חודש אדר. כל מצוה את מקורה וגדרה ההלכתי לימינו אלה – הלכה למעשה.

(ובעז"ה לקראת חודש ניסן נפרסם מאמר בעניין קמחא דפסחא)

1. מה המקור לחיוב זכר למחצית השקל, ומתי ראוי ליתנה?

מקור חיוב נתינת מחצית השקל נאמר בגמרא (תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק א דף מה טור ד /ה"א): "באחד באדר משמעין על השקלים כו' ולמה באחד באדר כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן". משקלים אלו קנו את קרבנות התמיד.

ובימינו שטרם נבנה בית המקדש, אנו מקיימים מצוה זו בשני אופנים:

א. <u>בדיבור</u>: בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו" בקריאת פרשת שקלים. **כדברי המשנה** (תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק ג): ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת: **ובגמרא**: ר' לוי בשם ר"ש בן לקיש צפה הקדוש ברוך הוא שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל אמר מוטב שיקדום כספן של בני, לכספו של אותו רשע. לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים.

וכך נפסק להלכה בשו"ע (סימן תרפה סעיף א) וכתב שם **המשנה ברורה** (ס"ק ב): "**ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה** של 'כי תשא' דכתיב בה ענין השקלים".

ב. <u>במעשה</u>: וכן מקיימים מצוה זו בנתינת צדקה בשווי מחצית השקל. כדברי "השיירי כנסת הגדולה" (הגהות טור סימן תרצד): "י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר; ומאחר ששלשה פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' (מרדכי ריש פ"ק דמגילה)" וכך פסק הרמ"א (סימן תרצ"ד סעי' א').

כתב בסידור הרש"ש זיע"א ראוי לתת מעות "זכר למחצית השקל" קודם תפילת מנחה של יום התענית החלה ביום י"ג באדר [השנה חלה התענית **ביום חמישי**] וכן כתב המהרי"ל. וכ"פ כה"ח (תרצ"ד ס"ק כ"ה): "כדי שיהא צדקה עם התענית לכפר"

לפני שיתן מעות של זכר למחצית השקל טוב לומר "ויהי נועם וכו'", ויקרא מתחילת פרשת כי תשא עד "לכפר על נפשותיכם", ויאמר "לשם יחוד", ויתן הכסף ליד גבאי של צדקה, וטוב שיתן הכסף "לעמלי תורה", וכ"פ כה"ח (תרצ"ד ס"ק כ"א-כ"ב ועי"ש שבאיזמיר הוי יוצאים שני תלמידי חכמים בא' אדר לאסוף זכר למחצי השקל).

<u>דווקא כעת</u> שכל אחד חרד לענייני נגפים רח"ל, והרי על כך הבטחת התורה: "זה יתנו - ולא יהיה בהם נגף" (שמות "כי-תשא"), ממילא כל אחד יעשה כיכולתו ולמעלה מיכולתו ליתן השנה את הזכר למחצית השקל שלו ושל בני ביתו בשמחה ובטוב לבב לכבוד השי"ת. אך אם בעבר לא נתן עבור ילדיו הקטנים וכעת חפץ ליתן, עקב המצב, הרי שיאמר שנותן כעת עבורם רק לשנה זו, כחסידות לטובה ולברכה, ולא כקבלת חיוב [אא"כ חפץ מעתה ליתן עבורם בלנ"ד בקביעות].

<u>למעשה דווקא בזמננו:</u> טוב להקדים הנתינה של "זכר מחצית השקל", כבר מראש חודש אדר ["באחד באדר משמעין על השקלים"], וגבאי הצדקה או המוסד המקבל יכוונו שהם מזכים לנותנים ומשתמשים בכסף למען עמלי התורה רק משעת המנחה ביום תענית אסתר והלאה.

2. מאיזה גיל חייבים בזכר למחצית השקל?

כתב "השיירי כנסת הגדולה" (שם) "ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבן עשרים ולמעלה" **וכן פסק הרמ"א** (סימן תרצד סעי' א').

אמנם המשנ"ב (ס"ק ה) כתב שדברי הרמ"א הינם רק לדעת ר"ע מברטנורא, "אבל התוי"ט כתב שהפוסקים חולקים וס"ל דמבן י"ג ולמעלה שהוא בכלל איש - חייב במחצית השקל. וא"ר כתב דכל זה רק מדינא אבל המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה. ואיתא במשנה כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו [לתת עבורו מחצית השקל] שוב אינו פוסק".

וכן כתב הילקוט יוסף (קצוש"ע אורח חיים זכר למחצית השקל סעיף ה ו) **בדעת מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצוק"ל:** "כל מי שהוא למעלה מגיל עשרים שנה צריך לתת "זכר למחצית השקל" הסכום הנ"ל. [הרמ"א סי' תרצד

עפ״ד הרע״ב פ״א דשקלים]. **ויש אומרים שאף מי שהוא למעלה מבר מצוה, מבן י״ג שנה ומעלה, צריך לתת זכר למחצית השקל. וטוב להחמיר כדעה זו. גם הנשים יתנו מעות ״זכר למחצית השקל״. וטוב לתת גם עבור ילדיו הקטנים**. ולכן כל איש אשר יש יכולת בידו יתן בעדו ובעד אשתו ובניו הקטנים הסמוכים על שלחנו סך מחצית השקל לכל אחד (כפי השיעור שיבואר לקמן). ואם אין ידו משגת כל כך, יתן חצי שקל בעדו, ובעד כל אחד מבני ביתו מטבע יותר קטן כפי כוחו, כי כאיש גבורתו״ [וראה ילקו״י מועדים עמ׳ שיג, ובחזו״ע פורים עמ׳ קה].

וכן כתב הפסקי תשובות (אורח חיים סימן תרצד סעי׳ ה שם): ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבן כ׳ ולמעלה. ובמ״ב (סק״ה): והמנהג ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה וכו׳. וסימנך ׳זה יתנו כל העובר על הפקודים׳ ׳עוֹבר׳ אותיות ׳עוּבר׳ ומדברי המ״ב משמע שפסק כהמג״א (סק״ג) שבעד נשים ובנות אין צריך ליתן מחצית השקל וכדברי התוס׳ יום טוב [המובא במג״א] ועוד פוסקים, **אמנם המנהג הוא שנותנים מחצית השקל גם בעד הנשים והבנות, והטעם, משום דכתיב בשקלים ׳לכפר על נפשותיכם׳** על כן נותנים בעד כל בני הבית לכפר על נפשותם. אמנם בזה נשתנה דין הנשים והבנות, כי אף שבבנים אף קטנים איתא (במ״ב בשם משנה) כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק, מ״מ לגבי נשים לא נאמר דין זה.

<u>הלכה למעשה:</u> יש ליתן סכום מלא לזכר מחצית השקל, לכל איש ואשה. ולכתחילה הראוי ביותר ליתן סכום מלא גם עבור ילדיו שהינם בגיל המצוות.

לגבי ילדיו הקטנים [וכן עוברים במעי אימם], כדאי שיתן לכתחילה הסכום המלא, אך יעשה זאת בלנ״ד, ורק כפי כוחו, ואם השעה דחוקה לו, יכול לצאת לגביהם אפילו במטבע של חצי שקל.

3. מה הסכום המדוייק לזכר למחצית השקל?

הסכום שצריך ליתן זכר למחצית השקל הוא שווי של כעשר גרם כסף טהור [וצריך כל שנה לחשב את שווי ערך השקלים]. **השנה תשפ״ב שווי זכר למחצית השקל הינו 24 ₪.**

לדעת מו״ר מרן הרב זצוק״ל (מאמר מרדכי למועדים וימים הלכות מחצה״ש) שלכתחילה **צריך לתת את השווי בתוספת מע״מ. השנה תשפ״ב שווי ״זכר למחצית השקל״ כולל מע״מ הינו 28 ₪**

אמנם לפי דעת מרן הגר״ע יוסף זצוק״ל אין צריך להוסיף מע״מ.

<u>למי ראוי ליתן בזמננו כספי זכר למחצית השקל?</u>

ראה בילקו״י (מועדים עמוד שיג). וביחווה דעת (ח״א סי׳ פו), ובחזו״ע (פורים עמו׳ קה) שכתב: ״מעות הללו שהם זכר למחצית השקל ינתנו לטובת מוסדות של תורה ולישיבות שמגדלים בהם תלמידי חכמים, שמיום שחרב בית המקדש אין להקב״ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה (ברכות ח א). וכל המשתדל להיות עושה ומעשה להרים קרן התורה ולומדיה יזכה לראות בהרמת קרן ישראל. וכמו שאמרו (בבא בתרא י ב) במה תרום קרנם של ישראל ב״כי תשא״. וכ״פ כה״ח (תרצ״ד ס״ק כ״א-כ״ב), ״טוב שיתן הכסף לעמלי תורה״.

<u>הלכה למעשה:</u> בשנה זו שנת התשפ״ב, גדר חיוב זכר למחצית השקל הינו לכתחילה כ 28 ₪. את הכסף הזה ראוי לכתחילה ליתן לעמלי תורה שתורתם אומנותם, והשעה דחוקה להם.

---

4. מהו המקור והגדר המדוייק של "מתנות לאביונים" המדובר בגמרא ובהלכה?

מקור החיוב למתנות לאביונים הינו ממגילת אסתר (ט כב): **"ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"** והגמרא (במגילה ז') לומדת מכאן: **"שתי מתנות לשני בני אדם".** וכ"פ השו"ע (תרצ"ד סעי' א'): "חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים".

הרמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טז) כתב: "וחייב לחלק לעניים ביום הפורים, אין פחות משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת **או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין** שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים".

הבן איש חי זיע"א (ש"א פרשת תצוה - הלכות פורים הלכה ט"ו) כתב: "חייב כל אדם ליתן שתי מנות לשני עניים לפחות, **וכל המרבה ברוך יהיה. והשיעור** [המינימום לחיוב] **הוא אם נותן אוכל צריך שיהיה בו ג' ביצים** [כ-163 גרם אוכל], **ואם מעות שיעור שיקנה שלשה ביצים מפת** [כ- 163 גרם פת]".

והמשנ"ב (סי' תרצ"ד ס"ק ב') כתב: "ובחידושי ריטב"א כתב... נ"ל **דלכתחילה צריך ליתן לאביון דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים מאכל או מעות שיוכל להוציא בפורים**".

ומו"ר מרן הראשל"צ הגר"מ אליהו זצוק"ל זיע"א פסק שאדם צריך לתת לעני כדי סעודתו בדיוק כפי שהוא מוציא עבור הסעודה של עצמו. כלומר מי שאוכל סעודה ב50 ₪ יתן ל2 עניים 50 ₪ לכל אחד. ומי שאוכל סעודה ב100 ₪ יתן לשני עניים לכל אחד 100 ₪ וכן על זה הדרך.

ונראה לענ"ד שמקור דברי מרן זצוק"ל הוא מדברי הרמב"ם (שם פרק ב הלכה ט"ו) שכתב שהסעודה של כל אדם ביום פורים צריכה להיות באופן: "שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו", ואם הסעודה של האדם צריכה להיות "קלה" ביחס להידור ולריבוי שצריך להיות במתנות לאביונים שפיר דמי, וכדברי הרמב"ם (שם הי"ז): "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו...".

וכן כתב מרן החיד"א הקדוש ב"ברכי יוסף" (סימן תרצד ד): "מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לריעיו". **והניף ידו בשנית** וכתב (עבודת הקודש סימן ט' ש"ו-ש"ז): "מתנות לאביונים הגונים יראי שמים מלא חפנים".

א"כ בס"ד לשיטת כולם יקרת המתנה לשני עניים צריכה להיות יותר מיקרת סעודתו ויקרת המשלוחי מנות. ממילא מובן שדברי מו"ר מרן הטהור זיע"א הינם לקולא ולא לחומרא שיתן כשווי סעודתו ולא יותר. ודו"ק.

אמנם הרב כה"ח כתב שהעניין להחמיר, היינו דווקא בשני עניים כעיקר החיוב, אך בשאר העניים יכול לצאת אפילו בפרוטה. **וכה דבריו** (סי' תרצ"ד סק"ז): "שמסתברא דמתנות לאביונים היינו אפילו בשתי פרוטות... **אמנם הרב זרע יעקב כתב** דשתי מתנות לאביונים שווים לשני מנות לאיש אחד, וכי היכא דמשלוח מנות היינו כדי סעודה, כדאמרינן אביי בר אבין ורב חנניה בר אבין מחלפי סעודתייהו אהדדי, **אלמא** דפחות מכדי סעודה לא נפיק, הוא הדין למתנות לאביונים כדי סעודה לעני... ולפי זה אם מחלק לעניים מנה ונותן לכל אחד פרוטה, לא יצא ידי חובתו, והביאו דבריו המחזיק ברכה (אות ב'), והשערי תשובה (אות א'), וכן פסק הבא"ח (כנ"ל). **וכן המנהג להחמיר כדי לצאת אליבא דכולי עלמא. והיינו דווקא לשני עניים, אבל לשאר נותן מה שחפץ".**

<u>למסקנה לזמננו זה (שנת התשפ"ב):</u> כל איש ואשה צריכים לתת לשני עניים מתנה כשווי סעודתם, בימינו אלה שווי סעודה סבירה לאדם רגיל בפורים הינו מינימום כ: 50 ₪ לאדם (שכלול בו: לחם, בשר, יין, סלטים ותוספות). זהו חיוב לכל אחד מהעניים, כלומר אדם רגיל צריך לתת מינימום סה"כ כ: 100 ₪ לשני עניים.

5. מי נחשב כעני בזמננו לצורך נתינה עבורו למתנות לאביונים? ולמי ראוי ליתן?

כתב הפסקי תשובות [לגה"צ הרב שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ שליט"א אורח חיים סימן תרצד סעי' ב']: "כל שאין לו הכנסה קבועה שיכול להתפרנס בו כדי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו בהוצאות רגילות (ולא לצורך מותרות), ואין לו נכסים (שאינם בכלל כלי תשמישו) שיכול למוכרם ולהתפרנס בהם, וכן אדם שנפלו עליו הוצאות חריגות, כגון הוצאות רפואיות או לצורך נישואי ילדיו או שנצרך לדירה גדולה יותר עבור משפחתו שגדלה אף שיש לו הכנסה קבועה המספקת לו רק לצורך אכילה ושתיה ומלבוש, כיון שאין לו מספיק לצורך ההוצאה החריגה, הרי הוא בגדר עני והנותנים לו צדקה יוצאים י"ח מצוות מתנות לאביונים".
ופסק הב"ח (שם הלכה ט"ז) שיכול לכתחילה לתת את המתנות לאביונים **לילד קטן** [מה שאינו רשאי במשלוח מנות]. **אמנם הכה"ח** (סי' תרצ"ד סקי"ב) **כתב: שמותר לתת רק לקטן שכבר מבין שנותנים לו מעות פורים**.
ועוד פסק משמעותי כתב כף החיים (שם ס"ק י') בשם ה"פתחי תשובה", **שאיש ואשתו נחשבים כשני עניים**, ואם נתן לאיש ואשתו יכול לכוון בזה לקיים המצווה בשניהם, "והוי כאילו נתן לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו".

<u>למסקנה לזמננו זה:</u> עני נחשב כל מי שאין לו כדי מחייתו באופן סביר והכרחי, ואין לו נכסים שיכול למוכרם ולהתפרנס מהם, או אדם שבאו עליו הוצאות גדולות הכרחיות, ואין ביכולתו לעמוד בהוצאות חריגות הללו.
<u>באופן מעשי:</u> יכול כל איש [או אישה] לתת לזוג עניים [בעל ואשה] סך של שתי מתנות (כ100 ₪ מינימום כנ"ל), ולצאת ידי"ח מתנות לאביונים בהידור. ואם לזוג העניים יש לפחות שני ילדים, הרי שיכולים בעל ואשתו לתת להם כ200 ₪, ויהיה זה נתינת מתנות לאביונים בהידור [שהרי כל אביון לעצמו במשפחת העניים מקבל כ50 ₪ לצרכי הסעודה, ובפרט שילדים קטנים אוכלים פחות, ומימלא ב 50 ₪ אפשר להאכיל כשני ילדים]. אמנם כל זאת בתנאי שהילדים הללו אינם קטנים מידי, ומבינים היטב שקיבלו כסף שמהותו מתנות לאביונים [ככל הנראה בימנו מדובר בערך בגיל 9. והכל לפי חריפות הילד והבנתו].

6. מי צריך לתת? והאם עני חייב במתנות לאביונים?

כתב מרן השלחן ערוך (סימן תרצד סעיף א'): "חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים".
ומסביר **המשנה ברורה** (שם ס"ק א' ד"ה כל אדם) "**בין איש ובין אישה ואפילו עני** המתפרנס מן הצדקה דעת כמה אחרונים דצריך לתת ממה שנתנו לו".
וכ"פ ה"בן איש חי" (ש"א פרשת תצוה הלכה י"ז): "האישה חייבת ג"כ במשלוח מנות ומתנות לאביונים".
ועוד כתב (בהלכה ט"ו): "ואפילו עני המתפרנס מצדקה חייב במתנות לאביונים, והפר"ח פוטרו. וכתוב בספר תורה לשמה שיוכל אביון אחד ליתן לאביון חבירו, וזה ג"כ חוזר ונותן לחבירו".
והרמ"א (בשולחן ערוך סימן תרצה סעי' ד') כתב: "**ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש**, ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהפך שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין, **אבל במתנות לאביונים אין לחוש**" [לכך שאיש יתן לאשה, והמשנ"ב (ס"ק כ"ז) ביאר משום שהנתינה הינה צדקה ולא מתנה].

עניין חיוב הנשים במתנות לאביונים ובשאר מצוות פורים, למרות שהינן מצוות עשה שהזמן גרמן, הינו ע"פ היסוד שגם הם היו בכלל אותו הנס. כדברי הגמרא במסכת מגילה (דף ד'): "ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים

חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס". ומסביר רש"י (שם): "שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים וגו'". וכ"פ המשנ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק בגדר חיוב קריאת המגילה): "חייבות שאף הן היו באותו הנס דמתחלה היתה הגזירה גם עליהם כדכתיב בקרא". וכך ביאר המשנה ברורה (סימן תרצה ס"ק כה) את סיבת חיובן במתנות לאביונים: **"שכולן היו באותו הנס, וצריכה היא לשמוח ולשמח לב אביונים וכתיב קימו וקיבלו היהודים וגו' וגם נשים בכלל"**.

<u>האם מותר לתת מתנות לאביונים מכספי מעשר ומכסף מחצית השקל?</u>

פסק המגן אברהם (סימן תרצד ס"ק א) שאינו יכול ליתן המתנות לאביונים מכספי מעשר (וכדברי השל"ה). **אך מוסיף בשם המהרי"ל** (בתשובות סי' נו) שאם רצה להוסיף על עיקר חובת מתנות העניים, יכול להוסיף מכספי מעשרות.

וכך פסק המשנ"ב (תרצ"ד סק"ג): "והנה השתי מתנות צריך ליתן משלו ולא משל מעשר וההוספה שמוסיף יוכל ליתן משל מעשר".

וכן לדברי הילקוט יוסף (קצוש"ע אורח חיים זכר למחצית השקל סעיף ח) **בדעת מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצוק"ל כתב:** "הנוהגים להפריש מעשר כספים ממשכורתם ומרווחיהם מדי חודש בחודשו, אינם רשאים לתת ממעשר זה לחובת המצווה של מתנות לאביונים של יום הפורים, או לתרומת זכר למחצית השקל ורק אם אמר בפירוש בשעה שהתחיל להפריש מעות מעשר בלי נדר והשעה דחוקה לו, רשאי לתת ממעות אלה למתנות לאביונים, וכן לזכר למחצית השקל [וראה עוד בילקוט יוסף מועדים עמוד שיד. יחוה דעת ח"א סימן פז]".

וכתב הביה"ל (תרצ"ד סעי' א') בשם הפמ"ג שניתן להשתמש בכספי מחצית השקל למתנות לאביונים.

אולם הילקוט יוסף (שם סעיף ז) כתב שאת כספי זכר למחצית השקל יש לתת בדוקא לעמלי תורה [שהתורה בזמן הזה מכפרת במקום הקורבנות].

<u>למסקנה:</u> כולם חייבים במתנות לאביונים. ואין להשתמש בכספי המעשרות שברשותו עבור מצוה זו.

אולם אם השעה דחוקה, ולא קיבל על עצמו לתת את מעשרותיו בגדר חיוב אלא כחסידות, הרי שיכול להשתמש בהם למתנות לאביונים לכל עני. אך אם עקב דוחקו הכלכלי חפץ לתת את כספי מחצה"ש שברשותו כמתנות לאביונים, חייב ליתן את המתנות לאביונים בדוקא לת"ח שתורתו אומנותו [והת"ח אכן בגדר עני].

7. האם מותר לעני להשתמש במתנות לאביונים לדבר אחר מאשר לסעודת פורים?
והאם יש דיני קדימויות בין העניים (מבחינת סדרי עדיפות)?

הטור (הלכות מגילה ופורים סימן תרצד) פסק: "מעות שגבן לחלקם לעניים בפורים אין רשאי לשנותן לצדקה אחרת **ואין העני רשאי להוציאן לד"א אלא בסעודת פורים**".

אולם הב"י תמה על הטור מדוע החמיר שאין העני רשאי להשתמש במעות פורים אלא לסעודת פורים בלבד, הרי הרי"ף הרא"ש והרמב"ם לא החמירו בכך.

וכך משמע שפסק בשו״ע (שם סעי׳ ב׳) להקל, שדווקא הגבאים לא משנים ממעות פורים לדבר אחר [כהבנת הרמ״א, פמ״ג ומחה״ש **אולם לדעת המרדכי** דין מתנות לאביונים ככל דין כספי צדקה, ויכולים גם הגבאים לשנותם למה שיצטרך – ראה מג״א (שם ס״ק ה׳)], אך העני יכול לעשות במעות כחפצו.

<u>למסקנה:</u> לכתחילה הטוב ביותר מבחינת הנותן הוא שכספו ינתן בדוקא לעני הנצרך לסעודת פורים, וכן העני ישתמש במה שניתן לו לכתחילה לסעודת פורים שלו. ואכן למתבונן בס״ד כך הם פשט דברי הגמרא (מגילה ז׳ ע״ב): ״אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי״, [עיי׳ שעה״צ תרצ״ד ס״ק א׳ בשם פסקי הרא״ש דהסוגיא איירי במתנות לאביונים], וכפירוש הרמב״ם (בפ״ב מהל׳ מגילה הל׳ ט״ו) והר״ן (ג: ד״ה גמ׳ מתניי׳) שפירשו שהיו עניים, ומשמע מדבריהם שעיקר הנתינה בשעת הדחק הינה בראש ובראשונה עבור סעודת פורים. וגם לפרש״י (שם), וכבהבנת הב״ח (בסימן תרצ״ה סעי׳ ו׳) שכלל לא היו עניים, בכל אופן משמע גם לדבריהם שעיקר ריבוי האהבה והשמחה ביום פורים הינו בדוקא ע״י הסעודה יחדיו, בדאגה של איש לרעהו. וממילא היא הנותנת שהדאגה לסעודה למי שאין לו, קודמת בודאי להוספה למי שכבר יש לו ודו״ק, ולכן לכאורה פסק כך הטור בהדיא משום שכך משמע ליה מפשטות הגמרא והסברא.

וראה שכך משמע לענ״ד מדברי ״כף החיים״ (הנ״ל בסעיף 4 בשם זרע יעקב בסי׳ תרצ״ד סק״ז).

אומנם עני שכבר קיבל כדי צורכי סעודתו, פשוט שיכול להמשיך ולקבל מאנשים, הרבה מעבר לחיוב סעודתו. שהרי השו״ע (הנ״ל) פסק להקל, שהעני יכול להשתמש בכספי מתנות לאביונים לכל מה שצריך. וכן פסק בעולת שבת (סימן תרצה ס״ק ג) שדוקא במשלוח מנות לא יכול לתת לחברו חלוקים וסדינים, אך ״במתנות לאביונים לא חששו לכך דאם לא כן לא שבקת לה חיים״. (כלומר שום עני לא יוכל להתקיים אם נגזור עליו שמה שיכול לקבל זה רק אוכל).

אומנם לענ״ד אין ספק שכל זה רק מצד העני, שיכול לקבל מכל מי שנותנים לו, ואת כל מה שנותנים לו, אך מצד גבאי הצדקה (או הנותנים בכלל), בודאי שיש להקדים בנתינת מתנות לאביונים בדוקא את מי שאין לו כדי סעודתו, ודו״ק.

<u>האם צריך לבדוק בפורים למי נותנים?</u>

כתב הרמב״ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טז): ״ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו״

וכך פסק הטור (אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצד): ״ואין מדקדקין בהן אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנין לו אחד ישראל ואחד עו״ג״.

וכן פסק השולחן ערוך (הלכות מגילה ופורים סימן תרצד סעיף ג): ״אין מדקדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו; ובמקום שנהגו ליתן אף לא״י, נותנים״. [עיי׳ ריטב״א ז׳ ע״ב ד״ה גרסינן בגמרא]

<u>למסקנה:</u> אליבא דכולי עלמא, הטוב ביותר לתת למי שנחשב בגדר עני (ראה סעיף 5 הנ״ל), ואין לו לסעודת פורים (כנ״ל בסעיף זה), ולגבי ההוספה כאשר יחפוץ ליבו יתן אפילו פרוטה (וכנ״ל בסעי׳ 4 הנ״ל בדברי כה״ח).

---

9. מדוע ראוי להקדים מתנות לאביונים לפני פורים?

<u>האם ניתן להקדים הנתינה?</u>

חידוש מעניין אומר הביה"ל (שם סעי' א' בשם המג"א) שלא יתן את המתנות לאביונים לפני פורים שמא יאכלו האביונים את המתנות עוד לפני פורים... **אולם אומר הביה"ל שמנהג העולם לתת את המתנות לאביונים קודם פורים**, למרות שהמצווה היא לתת את המתנות דווקא ביום פורים. ומסביר הביה"ל שהסיבה למנהג העולם הינה משום שממילא ביום פורים יש הרבה עניים המחזרים על הפתחים, וממילא יתן גם ביום פורים. **בכל אופן בודאי שאם נותן ביד הגבאים לפני פורים**, והם מחלקים בדוקא ביום פורים זה הדבר הטוב ביותר, משום שגבאי הצדקה יודעים בוודאות מיהו עני הנצרך לסעודת פורים, ומעלת הצדקה הטובה ביותר שהנותן לא יודע למי נתן והמקבל לא יודע ממי קיבל, וכלשון הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ח): **"הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח - הרי זו מצוה לשמה"**. והרמב"ם מסביר שכך היה ב: "לשכת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנין בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי, **וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה**".

כלומר לדברי הרמב"ם מי שנותן לתוך קופה של צדקה, כלומר גמ"ח או עמותה שיש בה גבאי צדקה המחלקים באופן זה, זו מעלת הצדקה הטובה ביותר. ובוודאי שה"ה כאן בעניין מתנות לאביונים, שבאופן זה מתקיימת המצוה בס"ד באופן הטוב ביותר [וראה שכך העלה בחזון עובדיה פורים עמוד קעב].

ובפרט שכיום כדי להערך באופן הנכון והטוב ביותר, גם מבחינת חלוקת כספי צדקה על פי ההלכה [שצריכה להגבות בשניים ולהתחלק בשלושה כפסק השולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה (סימן רנו)], וגם מבחינת חוקי המדינה [שצריך ליתן קבלה על כל תרומה] הטוב ביותר ליתן מראש את כספי המתנות לאביונים, וגבאי הצדקה יתכננו את החלוקה מראש בשיקול דעת ובתבונה. ובפועל יחלקו את כספי הצדקה רק ביום פורים, לכל עני כפי המצטרך לו.

ובפרט אם תורמים בצ'ק או באשראי הטוב ביותר, כדי לצאת ידי"ח אליבא דכ"ע, ליתן מראש הצדקה, וארגוני הצדקה יוכלו בהתאם לתרומות להערך בקניית תלושי מזון וכדו' לאביונים.

<u>למסקנה:</u> הטוב ביותר לתת דרך גבאי צדקה או עמותה שמחלקת המתנות לעניים ביום פורים, ולכן הטוב ביותר **<u>להקדים הנתינה כמה שיותר מוקדם</u>**, כדי שיוכלו להערך בחלוקה טובה. ובפרט כאשר משלם באשראי או בצ'ק או בהוראת קבע.

9. <u>מה הדין בנתינת מתנות לאביונים באשראי ובצ'ק או בהוראת קבע?</u>

לגבי עצם הנתינה לעני ישירות או לארגון צדקה ביום פורים, ע"י כרטיס אשראי או בצ'ק.

לגבי צ'ק: ראה בספר מקראי קודש [לרב משה הררי שליט"א הלכות פורים עמ' קפט - קצ] **ששאל את מו"ר מרן הרב זצוק"ל, ואמר לו שצ'ק מועיל רק אם הבנקים פתוחים ביום פורים** [ואז יוכל עקרונית לפדות הצ'ק ולהשתמש בכסף ביום פורים]. ואם אין בנקים פתוחים צריך שבעל המכולת שבה קונה העני יהיה מוכן למכור לו בצ'ק [ואז יבוא צ'ק שקיבל העני ויכסה הציק שנותן העני לבעל המכולת], ומימלא הרי זה ככסף מזומן בו ביום.

אמנם ראה בחזו״ע (פורים סוף עמוד קעא), שכתב להקל בצ׳ק אפילו כשהבנק סגור. [אך בודאי הטוב ביותר לכתחילה לא להכנס בגדר החיוב לשני עניים למציאות זו של צ׳ק ביום פורים, אא״כ אין לו דרך אחרת].

לגבי אשראי והוראת קבע לעמותה של צדקה: הכל תלוי במידת היכולת של המוסד המקבל לממש את את התרומה לשווי של תלושים לנצרכים לחלוקה ביום פורים. ומוסד צדקה המקבל צ׳ק/אשראי/הוראות קבע וביכולתו לעמוד מול רשתות המזון ולממש את כספי הצדקה לרכישת תלושים מזומנים, הרי שזהו הדבר הטוב ביותר לכל הדעות.

באופן מעשי הרבה עמותות וארגוני צדקה עומדים באופן סדיר מול רשתות מזון ורוכשים תלושי מזון לשימוש מידי, למרות שהתשלום מבחינת המוסד מתבצע בהדרגה בפריסה עתידית [בהתאם להסדר הכספי שביניהם].

<u>למסקנה לזמננו זה:</u> <u>במציאות תקופתנו</u> של חשש מכל מיני וירוסים וכו׳ רח״ל, הטוב ביותר לתת

בידי האביונים תלושי מזון, וכל אביון יוכל לרכוש את מצרכי המזון הטובים ביותר עבורו מהחנות. שהרי אם יקבל אוכל מוכן ספק רב אם יחפוץ לאוכלו בכל החששות הקיימים. ובפרט שגם בימים כתקנם לכל אחד יש את ההידורים והטעמים הקרובים לליבו ולחיכו...

אך ישנה חובה על גבאי הצדקה לוודא שרשתות המזון שאליהם ניתנו התלושים, פתוחים ביום פורים לאפשרות רכישה באופן רציף. ובכך העני יוכל לממש את התלושים לרכישה מידית בו ביום, במוצרי מזון שהינו חפץ בהם, ובכך ללא ספק לכל הדעות מתקיימת המצוה בהידורה הטוב ביותר.

וא״כ עולה מן האמור שישנה עדיפות לתלושי מזון, מאשר לכסף מזומן, שהרי ישנה מחלוקת גדולה (כנ״ל בסעי׳ 7) אם העני יכול לשנות את כספי המתנות לדבר שאינו לצורך סעודה בו ביום, ובנתינת תלושים שהינם למוצרי מזון בלבד אין כל חשש שהכסף ישמש לדבר אחר מלבד אוכל.

<u>במה יותר חשוב להרבות במשלוח מנות לרעהו או מתנות לאביונים?</u>

כתב הרמב״ם זיע״א: ״מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר (ישעיהו נ״ז) להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים״ [וכך כתב להלכה הברכ״י תרצ״ד ס״ד].

10. מה דין הילדים בחיוב מתנות לאביונים?

ככל דיני חינוך שיש לחנכו במה שאפשר לפי הבנתו הן במצוות דאורייתא והן במצוות דרבנן. ובפרט כאן במצוות פורים שהינן מדברי קבלה [דברי נביאים] שחמירא לן מסתם דברי סופרים. וכך אמרו חז״ל (ראש השנה דף יט עמוד א): ״**ודברי קבלה כדברי תורה דמו**״.

ולכן פסק הרמב״ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה א): ״קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים, **והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים**, והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים, **ומחנכין את הקטנים לקרותה**״.

וכ"פ בשולחן ערוך (הלכות מגילה ופורים סימן תרפט סעיף א): "הכל חייבים בקריאתה, אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים; **ומחנכים את הקטנים לקרותה".** ולכן פסק שם (בסעי' ו') להביא את הקטנים והקטנות לבית הכנסת. **וראה שם במשנ"ב** (ס"ק ג') **שמיירי בקטנים שהגיעו לכלל חינוך.**

ועל אף שעניין קריאת המגילה חמור משאר מצוות של פורים משום שיש בו פרסום הנס, כדברי הגמרא (מסכת מגילה דף ג): "כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר מעבודה. ומה עבודה שהיא חמורה מבטלינן, תלמוד תורה לא כל שכן". וכדברי הגמרא (מגילה דף יד): "קרייתא זו הלילא" (וראה בט"ז סימן תרפ"ז).

וכדברי הטור (הלכות מגילה ופורים סימן תרפז): "ואפילו ת"ת ששקולה כנגד כל המצות מבטלין אותה לשמוע מקרא מגילה כ"ש שאר המצות ואין לך דבר שאין נדחה מפני מקרא מגילה אלא קבורת מת מצוה בלבד שהמוצא מת מצוה קוברו ואח"כ קורא **אבל שאר כל המצות נדחין מפניה** הלכך צריך אדם ליזהר בה".

לכן לכאורה היה ניתן לומר שכל העניין בחיוב הקטנים במגילה, הינו בדוקא מפני חומרת המגילה שיש בה עניין פרסום הנס לרבים. אולם המתבונן בדברי השו"ע עצמו יראה שסבר **שכל מצוות פורים ובכללם המשתה והשמחה הינם בגדר דברי קבלה, וממילא יש חובה לחנך את הקטנים ככל דברי תורה**.

כפי שפסק בהדיא השו"ע (סימן תרצו סעיף ז): "יש מי שאומר שאונן מותר (-בפורים) בבשר ויין, דלא אתי עשה דיחיד דאבלות **ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים**, **דדברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה"**. וכן פסק שם בסעיף ו': "יש מי שאומר שהאבל חייב לשלוח מנות". ומסביר המשנ"ב (שם ס"ק יז): "אפילו תוך שבעה דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה וכ"ש דחייב במתנות לאביונים".

וראה בעניין תוקף חיוב הקטנים במצוות בשו"ת "יביע אומר" למרן הגה"צ הראשל"צ הרב עובדיה יוסף זצוק"ל (חלק ג - אורח חיים סימן כז ד"ה ולכאורה).

<u>למסקנה:</u> נביא את דברי ה"פסקי תשובות" [לגה"צ הרב שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ - אורח חיים סימן תרצה סעי ט"ו]: "**ובניו ובנותיו הגדולים** אף שסמוכים על שלחנו חייבים לתת בפני עצמם משלוח מנות ומתנות לאביונים, ויש אומרים שכל זמן שאין להם ממון מיגיע כפם אין הם מחוייבים במצוות אלו, **ומ"מ נכון לנהוג שאביהם יתן להם במתנה מעות ומנות ויקיימו ב' מצוות חשובות אלו.**

וגם בנים ובנות קטנים שלא הגיעו למצוות והגיעו לגיל חינוך (בני שש ומעלה) חייבים ההורים לחנכם במצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים, **והמנהג שמחנכים אותם ע"י ששולחים אותם לשאת ולהביא את המש"מ לידידים ואת המעות לאביונים**".

<u>למסקנה לזמננו זה:</u>

ישנה חובה קדושה על ההורים לחנך את ילדיהם היקרים במצוות יקרות ומאירות אלו של חג הפורים, ולראות בכך הזדמנות חינוכית נפלאה, ללמדם שהשמחה השלמה והאמיתית היא להעניק ולתת ולהשקיע במי שאין לו, ובאנשים הקרובים אליך (ובכך עיקר השמחה בפורים – ראה בהקדמה בדברי ה"שפת אמת").

<u>ומבחינה הלכתית:</u>

ילדים החייבים במצוות (לבן -13 / לבת -12) נכון בודאי להורתם שיקיימו את המתנות לאביונים לפחות לשני אביונים כדבעי, כמו מבוגר (ראה למסקנה בסעי' 5 הנ"ל - לכל עני 50 ₪).

ואם סמוכים על שולחן הוריהם ואין להם ממון משלהם, ישתדלו הוריהם לתת בידם מעות, כפי יכולתם, כדי שיוכלו לקיים את המצווה כהלכתה. ולכל הפחות **שיקיימו את המצוה בשני עניים בשווי של סעודה פשוטה**, של מנת פלאפל עם שתיה מינימלית של יין ושאר משקין, ששוויה כ -24 ₪.

ילדים קטנים מתחת לגיל מצוות, שהינם ברי חינוך (גיל 6-5 ומעלה), יחנכם אפילו בפרוטה שיתן בידם לקיים את המצווה בשני עניים, או לכל הפחות יחנך אותם שיהיו שלוחיו להעביר את המעות לאביונים (ואת המשלוחי מנות). וכמובן הכל ע״פ הבנת הילד ויכולתיו, ורצון ההורים (שלעיתים מעדיפים לתת הם בעצמם ישירות לעני את המתנות, ולקרובים את המשלוחי מנות).

בכל מקרה גם את הילדים הקטנים יש לחנך, שמצות מתנות לאביונים קודמת בערכה ובחשיבותה למצוות משלוח מנות לרעהו (כנ״ל בסוף סעי׳ 9 בדברי הרמב״ם).

11. העולה מן האמור

<u>זכר למחצית השקל</u>

<u>א.</u> המקור לזכר למחצית השקל הוא מהירושלמי כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן. ובימינו מקיימים אותה בב׳ אופנים **א. בדיבור:** ע״י קריאת פרשת שקלים. **ב. במעשה:** בנתינת צדקה בשווי מחצית השקל. ראוי ליתן מעות אלו קודם תפילת מנחה של יום התענית כדי שיהא צדקה עם התענית לכפר. לפני נתינת המעות טוב לומר ׳ויהי נועם׳, ויקרא מתחילת פרשת כי תשא עד ״לכפר על נפשותיכם״, ויאמר ׳לשם יחוד׳ וטוב שיתן הכסף לעמלי תורה.
בזמננו שכל אחד חרד לענייני נגפים רח״ל כל אחד יעשה כיכולתו ולמעלה מיכולתו ליתן השנה את הזכר למחצית השקל שלו ושל בני ביתו בשמחה ובטוב לבב. וטוב להקדים הנתינה כבר מראש חודש אדר וגבאי הצדקה או המוסד המקבל יכוונו שהינם מזכים לנותנים ומשתמשים בכסף למען עמלי התורה רק משעת המנחה ביום תענית אסתר והלאה.

<u>ב.</u> הסכום שצריך ליתן הוא שווי כעשר גרם כסף טהור השנה 24 ₪. כולל מע״מ הינו 28 ₪. לדעת הגר״מ אליהו זצוק״ל צריך ליתן כולל מע״מ, ולדעת הגר״ע יוסף זצוק״ל אין חיוב ליתן כולל מע״מ.

<u>ג.</u> יש ליתן סכום מלא לזכר מחצית השקל, לכל איש ואשה מגיל עשרים ומעלה. ולכתחילה ראוי ליתן סכום מלא גם עבור ילדיו שהינם בגיל המצוות. לגבי ילדיו הקטנים ועוברים במעי אימם, כדאי ליתן לכתחילה סכום מלא, אך יעשה זאת בלנ״ד, ואם השעה דחוקה לו, יכול לצאת לגביהם אפילו במטבע של חצי שקל, ואת הכסף יתן לעמלי תורה שהשעה דחוקה להם.

<u>מתנות לאביונים</u>

<u>ד.</u> מקור החיוב הוא מהנאמר במגילת אסתר ״ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים״ והגמרא במסכת מגילה לומדת ״שתי מתנות לשני בני אדם״. שווי הנתינה צריך להיות כשווי סעודה בימינו מינימום כ: 50 ₪ לכל אחד מהעניים, לשאר העניים יכול לתת כפי יכולתו וכנדבת ליבו, ואפילו פרוטה, וכל המרבה הרי זה משובח.

<u>ה.</u> עני נחשב כל מי שאין לו כדי מחייתו באופן סביר והכרחי, ואין לו נכסים שיכול למוכרם ולהתפרנס מהם, או אדם שבאו עליו הוצאות גדולות הכרחיות, ואין ביכולתו לעמוד בהוצאות חריגות הללו.

ו. כל אדם חייב במתנות לאביונים ואפילו אשה ואפילו עני. ואין ליתן מכספי מעשרות. אולם אם השעה דחוקה לו, ולא קיבל על עצמו לתת מעשרות בגדר חיוב אלא כחסידות, יכול ליתן מהם מתנות לאביונים לכל עני. אך אם עקב דוחקו הכלכלי חפץ לתת את כספי מחצית השקל כמתנות לאביונים, חייב ליתן דוקא לת״ח שתורתו אומנותו והוא בגדר עני.

ז. לכתחילה הטוב ביותר מבחינת הנותן הוא שכספו ינתן בדוקא לעני הנצרך לסעודת פורים, וכן העני ישתמש במה שניתן לו לכתחילה לסעודת פורים שלו.

ח. את כספי המתנות לאביונים נוהגים לחלק לאחר תפילת שחרית וקריאת המגילה. ואם נותן ביד הגבאים לפני פורים, והם מחלקים ביום פורים זה הדבר הטוב ביותר, משום שגבאי הצדקה יודעים בוודאות מיהו עני הנצרך לסעודת פורים, ומעלת הצדקה הטובה ביותר שהנותן לא יודע למי נתן והמקבל לא יודע ממי קיבל. ולכן הטוב ביותר להקדים הנתינה כמה שיותר מוקדם, כדי שגבאי הצדקה יוכלו לרכוש תלושי המזון ולחשב חלוקה נכונה, אמיתית ושקולה, ישנו הכרח חשוב שהנותנים עבור מתנות לאביונים, יקדימו נתינת מתנותם לעניים מס׳ ימים לפני פורים, ובכך יקבלו קבלה כחוקי המדינה. ולאחר שכספם יופקד בבנק, יוכלו מנהלי העמותה לרכוש תלושי מזון (לפי סך התרומות) מרשתות המזון, ולהגיע ליום פורים שהתלושים מוכנים ביד, ולחלקם בהידור בו ביום לעניים (לכל משפחה לפי מצבה, מס׳ נפשות וכו׳), ובעיקר עבור צרכי סעודת פורים. כשלחים נאמנים עבור כל מי שנתן את מתנותיו באמונה. וכל הזריז הרי זה משובח!

ט. במציאות תקופתנו של חשש מכל מיני וירוסים רח״ל, הטוב ביותר לתת בידי האביונים תלושי מזון, וכל אביון יוכל לרכוש את מצרכי המזון הטובים ביותר עבורו מהחנות. שהרי אם יקבל אוכל מוכן ספק רב אם יחפוץ לאוכלו בכל החששות הקיימים. אך ישנה חובה על גבאי הצדקה לוודא שרשתות המזון שאליהם ניתנו התלושים, פתוחים ביום פורים לאפשרות רכישה באופן רציף. ובכך העני יוכל לממש את התלושים לרכישה מידית בו ביום ובכך ללא ספק לכל הדעות מתקיימת המצוה בהידורה הטוב ביותר.

י. ילדים החייבים במצוות נכון בודאי להורתם שיקיימו את המתנות לאביונים לפחות לשני אביונים כמו מבוגר, ואם סמוכים על שולחן הוריהם ואין להם ממון משלהם, ישתדלו הוריהם לתת בידם מעות, כפי יכולתם, כדי שיוכלו לקיים את המצווה כהלכתה. ולכל הפחות שיקיימו המצוה בשני עניים בשווי של סעודה פשוטה, של מנת פלאפל עם שתיה מינימלית של יין ושאר משקין, ששוויה כ -25 ₪. ילדים קטנים מתחת לגיל מצוות, שהינם ברי חינוך יחנכם אפילו בפרוטה שיתן בידם לקיים את המצווה בשני עניים, או לכל הפחות יחנך אותם שיהיו שלוחיו להעביר את המעות לאביונים.

למעשה:

בבית תורה וחסד ״עטרת מרדכי אליהו״ ע״ש ולע״נ מו״ר מרן הרשל״צ המקובל האלקי הגה״צ **הרב מרדכי אליהו זצוק״ל** זיע״א עפ״י האמור לעיל אנו מציעים לציבור הקדוש לקיים את 2 המצוות המיוחדות והנפלאות של ״זכר למחצית השקל ומתנות לאביונים״ במקום אחד ובהידור אמיתי בנתינה אחת מראש. מתחילת חודש אדר. והמצוות יחולקו בס״ד ובלנ״ד באופן המהודר ביותר – כל אחת בזמנה.

הצעתנו ל:

1. **אדם מבוגר -איש/אשה בנתינה אחת של 128 ₪ יקיימו את מצוות הפורים באופן הבא:**

זכר למחצית השקל – 28 ₪ (יזוכה בכונתנו לנותן ביום תענית אסתר לפני תפילת מנחה כנ״ל סעי׳ - 1). יחולק על ידנו לעמלי תורה שתורתם אומנותם בבית מדרשנו – ״עטרת מרדכי״.

מתנות לאביונים – 100 ₪ - יחולק על ידנו לשני עניים ביום פורים (לאחר תפילת שחרית) בתלושי מזון (שירכשו מראש), דרך בית התמחוי - ״ברכת מרדכי״ לרכישת מוצרי מזון לסעודת פורים.

ניתן כמובן לתרום לכל מצווה בנפרד וכנדבת ליבו

2. **ילד/ילדה – מגיל מצוות**

א. אם יש יכולת בידם לכתחילה כמו מבוגר שאינו ראש משפחה (-130 ₪).

ב. ילדים/נערים שסמוכים על שולחן הוריהם, ואין להם כסף של משכורת, או כסף מיגיע כפיהם, או בחורי ישיבה שאינם עובדים, הרי שבעבורם ישתדלו ההורים לתת בעדם **(וצריכים הילדים לדעת שנותנים בעדם לקיים את המצוות המוטלות עליהם) - נתינה אחת של 78 ₪ ויקיימו את 2 המצוות באופן הבא:**

זכר למחצית השקל – 28 ₪ (יזוכה בכונתנו לנותן ביום תענית אסתר לפני תפילת מנחה כנ״ל סעי׳ -1). יחולק על ידנו לעמלי תורה שתורתם אומנותם בבית מדרשנו – ״עטרת מרדכי״.

מתנות לאביונים -50 ₪ (- ראה התחשיב בסעי׳ 5) יחולק על ידנו **לשני עניים** ביום פורים (מיד לאחר תפילת שחרית) בתלושי מזון (שירכשו מראש), דרך בית התמחוי - ״ברכת מרדכי״ לרכישת מוצרי מזון לסעודת פורים.

ג. במידה וההורה בקושי כלכלי ואינו יכול לשלם סל של 80 ₪ כנ״ל (לכל ילד הסמוך על שולחנו), הרי שלכתחילה יתן בלנ״ד ככל יכולתו עבורם לזכר למחצית השקל (-30 ₪). ולמתנות לאביונים כ20 ₪ (-10 ₪ לשני אביונים – מנת פלאפל מינמלית). סה״כ 50 ₪ בלבד.

בס״ד כמו כן הינכם מוזמנים לתרום **כעת** בהוראת קבע תרומה חודשית למשך שנה בסך 100 ₪ לחודש עבור משפחה נצרכת, ואנו נקיים את 2 המצוות בלנ״ד באופן המהודר ביותר בס״ד - כל אחת מהמצוות בזמנה הראוי לה ביותר (זכר למחצה״ש – ביום תענית אסתר – יום י״ג אדר בשעת המנחה / מתנות לאביונים – בו ביום – יום י״ד אדר).

ניתן כמובן לתרום לכל מצווה בנפרד וכנדבת ליבו

= **<u>מי שרוצה במזומן:</u>** ניתן גם לזכות ל2 המצוות בתשלום אחד מידי ללא הוראת קבע כפי רצונו כנ״ל.

בברכת ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר - כן תהיה לנו!

ובברכת התורה ולומדיה לכלל ישראל

מבית מרדכי היהודי - בית תורה וחסד ״עטרת מרדכי אליהו״ ברחובות